

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/174	25 januari 1994

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 05/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

[REDACTED]

Kolonel-KLu

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/174 d.d.
25 januari 1994

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

Intern:

HMID

HSV

HAI

HMA

Archief ←

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

05/94

(Afgesloten 251000 JAN 1994)

Bosnië-Herzegovina

Vorige week zijn de besprekingen in Genève over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina zonder enige vooruitgang verdaagd. De Servische president Milosevic schreef dit vooral toe aan de onwil van de Moslim-vertegenwoordigers. Hij stelde dat de Serviërs aan alle aan hen gestelde voorwaarden, zoals het toewijzen van 1/3 van het Bosnische grondgebied aan de Moslims, hebben voldaan. Hij pleitte dan ook voor onmiddellijke opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië". Tevens onderstreepte hij dat tijdens de besprekingen was gebleken dat tussen Serviërs en Kroaten een hoge mate van overeenstemming bestond over de oplossing van de Bosnische crisis. Ook EU-bemiddelaar Owen sprak na afloop van de besprekingen de vrees uit voor toenadering tussen Serviërs en Kroaten.

Het Bosnisch-Servische parlement heeft in reactie op het mislukken van het overleg in Genève opnieuw aangegeven dat het alle eerdere territoriale toezeggingen aan de Moslims intrekt, al werd de mogelijkheid van uitruil van gebieden opengelaten. In een resolutie werd onderstreept dat de "Servische Republiek" zich als een soevereine staat beschouwt, met Sarajevo als hoofdstad. De grenzen van die republiek worden bepaald door de "feitelijke militaire situatie", met dien verstande dat de "Servische Republiek" aanspraak blijft maken op een toegang tot de zee. De grenzen met de Kroatische gebieden zullen volgens de resolutie worden bepaald "in het kader van het algemene Servische conflict". Met deze formulering wordt een direct verband gelegd tussen de conflicten in Bosnië-Herzegovina en Kroatië.

Inmiddels is bekend gemaakt dat Kroatië en "Joegoslavië" in Genève een akkoord hebben ondertekend over normalisering van de bilaterale betrekkingen. De afgelopen weken waren er herhaaldelijk tekenen van toenadering tussen beide staten. Beide landen hebben op korte termijn voordeel bij de genoemde overeenkomst. Zo is bepaald dat beide regeringen zich zullen inzetten om de snelweg tussen Zagreb en Belgrado te heropenen. Dit is in het voordeel van Kroatië, omdat de betreffende snelweg de UNPA's -oost en -west doorkruist. Ook de olieleidingen door Slavonië zouden weer in gebruik worden genomen, hetgeen voor Kroatië van grote economische betekenis kan zijn. "Joegoslavië" hoopt met deze overeenkomst aan te tonen dat het bereid is tot normalisering van de verhoudingen in de Balkan, in een streven daarmee opheffing van de sancties tegen het land dichterbij te brengen. Voor beide landen kan verbetering van het internationale aanzien een drijfveer zijn geweest voor het genoemde akkoord.

Overigens hebben de meeste Kroatische oppositiepartijen de overeenkomst tussen "Joegoslavië" en Kroatië veroordeeld. Sommigen zien de Serviërs als de belangrijkste vijand in het conflict en verzetten zich tegen afspraken met "Joegoslavië". Anderen, met name de extreem-nationalistische partijen, vrezen dat deze afspraken het herstel van het Kroatische gezag over de UNPA's in een later stadium kunnen doorkruisen. De kritiek lijkt te worden gedeeld door de publieke opinie. Er zijn reeds geruime tijd aanwijzingen voor onvrede met het door president Tudjman gevoerd beleid, zowel binnen de regeringspartij HDZ als daarbuiten. Het akkoord met "Joegoslavië" zou nieuw voedsel kunnen geven aan deze kritiek.

[REDACTED]

Zoals deze reacties al aangeven, moet de "Joegoslavisch"-Kroatische overeenkomst niet worden gezien als een indicatie dat de tegenstellingen tussen beide staten uit de weg zijn geruimd. Er is vooralsnog geen aanwijzing voor toenadering tussen beide partijen inzake de toekomst van de Krajina, de "Servische" gebieden in Kroatië. Hoewel de Kroatische president Tudjman heeft gesteld dat het verdrag neerkomt op erkenning van Kroatië binnen zijn bestaande grenzen, wordt dit van "Joegoslavische" zijde tegengesproken. Het gemelde akkoord zal overigens wel nieuw voedsel geven aan de vrees onder de Serviërs in de Krajina dat de Servische regering bereid is hun belangen op te offeren aan het streven naar opheffing van de sancties. Een punt van overweging daarbij zal zijn dat in ieder geval in hun ogen de bepaling met betrekking tot de autoweg door Slavonië onder jurisdictie van de regering van de Krajina valt.

Vooralsnog blijft het uiterst onwaarschijnlijk dat Milosevic het streven naar staatkundige vereniging van alle Serviërs heeft opgegeven. Van Servische instemming met het herstel van het Kroatische gezag over de Krajina, zoals voorzien in het VN-vredesplan voor Kroatië, zal dan ook geen sprake zijn. Een gewapend treffen tussen Serviërs en Kroaten over de "Servische" gebieden in Kroatië blijft derhalve tot de mogelijkheden behoren.

Wél is denkbaar dat de Servisch-Kroatische overeenkomst toenadering tussen de Bosnische Serviërs en Kroaten zal bevorderen. Inderdaad hebben inmiddels ook deze beide partijen een samenwerkingsovereenkomst gesloten. In deze overeenkomst stellen zij de resterende onderlinge geschillen op vreedzame wijze te willen oplossen. Op 15 februari zullen zij wederzijds liaison-bureaus openen in Sarajevo en Mostar, de voorziene hoofdsteden van beide republieken. Omdat er tussen de Bosnische Serviërs en Kroaten nauwelijks nog betwiste gebieden bestaan en zij beide streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina langs etnische lijnen, moet worden aangenomen dat deze overeenkomst vooral ook zijn weerslag zal vinden in grotere militaire samenwerking tegen de Moslims.

In dit verband is vermeldenswaard dat een [REDACTED] onlangs melding heeft gemaakt van een transport dat vanuit Bosnisch-Servisch gebied naar Bosnisch-Kroatische stellingen in de omgeving van Kiseljak vertrok. Van dit konvooi maakten onder meer enkele stukken artillerie deel uit. Ook in het verleden waren er reeds aanwijzingen voor militaire coöperatie tussen Serviërs en Kroaten. Denkbaar is dat de Serviërs zullen proberen de posities van de HVO in centraal-Bosnië, met name rond Vitez, te steunen.

Opmerkelijk was overigens dat de betreffende verklaring namens de Bosnische Kroaten is ondertekend door de Bosnisch-Kroatische minister van Buitenlandse Zaken Akmadzic, die werd aangeduid als "leider van de Bosnische Kroaten". Er waren reeds geruime tijd aanwijzingen dat de Kroatische politieke leiding ontevreden was met de opstelling van de Bosnisch-Kroatische leider Boban, die in toenemende mate ongenegen leek de richtlijnen van Tudjman te volgen met betrekking tot de in het Bosnische conflict te volgen koers. De tekst van het genoemde communiqué lijkt aan te geven dat Akmadzic inmiddels de plaats van Boban heeft ingenomen, dan wel dit op zeer korte termijn zal doen.

De Bosnische regering heeft de afgelopen dagen opnieuw gepleit voor uitvoering van de NAVO-besluiten van eerder deze maand, waarin onder meer de mogelijkheid is voorzien van luchtaanvallen op Servische stellingen. Aanleiding tot dit pleidooi was een Servische beschieting op Sarajevo, waarbij zes kinderen omkwamen. Zoals eerder gemeld, zijn er gevallen bekend waarin de Bosnische strijdkrachten dergelijke aanvallen hebben uitgelokt door de Serviërs onder vuur te nemen vanuit woonwijken.

[REDACTED]

De Moslims geven geen teken van verminderde strijdlust. Eerder is het tegendeel het geval. Zo heeft de Bosnische premier Silajdzic dezer dagen onderstreept dat het resultaat van "Genève" de Moslims geen andere keuze laat dan de strijd voort te zetten. De Bosnische opperbevelhebber Delic bevestigde kort nadien eerdere uitspraken van Silajdzic dat de Moslims alle gebieden waarin voor de oorlog een Moslim-meerderheid bestond, willen heroveren. De Moslims zijn er zich echter wel van bewust dat zij -ondanks hun recente successen in centraal-Bosnië- hun uiteindelijke doelstelling, te weten het behoud van Bosnië-Herzegovina als eenheidsstaat, of zelfs maar het bevechten van een territoriaal coherente en economisch levensvatbare staat met een Moslim-meerderheid, niet met de hen momenteel ten dienste staande militaire middelen kunnen afdwingen. Daarom blijven zij streven naar vergroting van de internationale (militaire) betrokkenheid bij het conflict, dan wel opheffing van het internationale embargo op wapenaankopen door de Bosnische regering.

In dit verband is vermeldenswaard dat de Bosnische president Izetbegovic dezer dagen een bezoek brengt aan Maleisië, waar hij expliciet heeft gepleit voor luchtaanvallen op de Bosnische Serviërs en voor opheffing van het wapenembargo. Daarbij wees hij erop dat de VN-resolutie over het wapenembargo de enige resolutie met betrekking tot Bosnië-Herzegovina is waaraan wèl uitvoering is gegeven. Daardoor zou volgens Izetbegovic het resultaat van de Servische agressie worden gelegitimeerd. Maleisië is lid van de "Bosnië-groep" binnen de Organisatie van de Islamitische Conferentie", die vorige week pleitte voor een boycot tegen Westerse landen die een "rechtvaardige oplossing" voor Bosnië-Herzegovina verhinderen. Bovendien is Maleisië een van de islamitische landen die een bijdrage leveren aan UNPROFOR in Bosnië-Herzegovina. Met name van Servische, maar ook van Kroatische zijde is ervoor gewaarschuwd dat het Maleisische contingent van zijn aanwezigheid in Bosnië-Herzegovina gebruik zou kunnen maken om de Bosnische Moslims van wapens te voorzien.

Bosnisch-Servische vluchtelingen in "Joegoslavië" hebben gesteld dat de "Joegoslavische" autoriteiten de afgelopen weken Bosnisch-Servische mannen in de weerbare leeftijd hebben opgepakt met als doel hen over te dragen aan de Bosnisch-Servische autoriteiten, waarschijnlijk om te worden ingelijfd bij de Bosnisch-Servische strijdkrachten. De afgelopen twee jaren zijn herhaaldelijk met wisselende intensiteit dergelijke incidenten gemeld. Soms zijn Bosnisch-Servische mannen naar elders, met inbegrip van "Joegoslavië", gevlucht om zich aan de dienstplicht te onttrekken. De jongste meldingen lijken erop te wijzen dat de Bosnisch-Servische autoriteiten zich voorbereiden op een verheviging van de oorlog na het mislukken van de vredesbesprekingen in Genève, en dat zij daarbij met succes een beroep hebben gedaan op de assistentie van hun volksgenoten uit "Joegoslavië".

Er zijn opnieuw aanwijzingen voor de aanwezigheid van reguliere Kroatische eenheden in Bosnië-Herzegovina. Onder andere bij Livno (Tomislavgrad), Prozor, Gornji Vakuf en Jablanica werden leden van Kroatische brigades waargenomen, die zich noordwaarts begaven. Hoewel het in beginsel denkbaar is dat het hier een reguliere aflossingsronde betreft, wijst de frequentie van de meldingen erop dat de Kroatische strijdkrachten hun aanwezigheid in het zuidelijke deel van Bosnië-Herzegovina hebben vergroot. Dit kan verband houden met de druk die de Bosnische (Moslim-)strijdkrachten uitoefenen op de Bosnisch-Kroatische stellingen in centraal-Bosnië (met name rond Vitez). Onduidelijk is overigens of de Kroatische regering gehoor heeft gegeven aan Bosnisch-Kroatische verzoeken tot vergroting van de directe militaire steun, dan wel dat zij voorbereidingen treft om het Moslim-offensief in centraal-Bosnië tot staan te brengen langs een ten zuiden van Vitez gelegen lijn. In het laatste geval zouden, zoals eerder gemeld, het dal van de rivier Vrbas en het Makljen-gebergte zich aandienen als een natuurlijke barrière tegen verdere vorderingen van Moslim-zijde.

Internationale vredesinspanningen

De Russische Doema (Tweede Kamer) heeft vrijwel unaniem een resolutie aangenomen die oproept tot opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië". Deze zouden volgens de tekst de oorlog juist verlengen. Ook heeft de Russische regering er bij de Secretaris-Generaal van de VN op aangedrongen dat deze de leden van de Veiligheidsraad zal raadplegen voordat hij besluit tot luchtaanvallen op Servische stellingen. Kennelijk vreest Rusland dat het onvoldoende betrokken zal worden bij de besluitvorming hierover. Waarschijnlijk is de reden voor deze Russische opstelling voor een belangrijk deel gelegen in de wens de binnenlandse nationalistische krachten, die in de Doema sterk vertegenwoordigd zijn, tegemoet te komen. Denkbaar is dat onder invloed van de opstelling van het Russische parlement een versterking van de pro-Servische tendensen in de Russische buitenlandse politiek zal optreden.

Het Europese Parlement heeft voorgesteld het mandaat van Lord Owen om namens de EU in het Bosnische conflict te bemiddelen, op te schorten nu de jongste onderhandelingsronde in Genève op niets is uitgelopen. Gesteld werd dat deze ontwikkeling erop wijst dat een oplossing van het conflict door onderhandelingen niet meer tot de mogelijkheden behoort. Europees Commissaris voor Internationale Betrekkingen Van den Broek heeft zich van deze resolutie gedistantieerd. Hij zinspeelde wèl op intensivering van de buitenlandse militaire betrokkenheid bij de oorlog in Bosnië-Herzegovina om te garanderen dat de humanitaire hulp de burgerbevolking bereikt, maar ook op opheffing van het embargo op wapenaankopen door de Bosnische regering.

Kroatië

Het afgelopen weekeinde is in de Krajina de tweede ronde gehouden van de presidentsverkiezingen. Zoals bekend was de burgemeester van Knin en voormalig president, Babic, er in de eerste ronde in december net niet in geslaagd de absolute meerderheid te behalen. Daardoor moest hij het in de tweede ronde opnemen tegen minister van Binnenlandse Zaken Martic, die geldt als de favoriet van Milosevic. De afgelopen weken waren er indicaties dat Martic c.s. de media tegen Babic hebben opgezet. Eerste, voorlopige uitslagen wijzen erop dat het verschil tussen beide rivalen in de tweede ronde uiterst klein is. Martic zou zelfs licht op voorsprong liggen. Dit kan wijzen op manipulatie van de uitslag, omdat in december is aangetoond dat Babic veruit de meeste populariteit genoot.

Overigens is vermeldenswaard dat Babic vorige week zou hebben verklaard dat hij, indien hij gekozen wordt, bereid is zo spoedig mogelijk de documenten voor staatkundige vereniging van alle Servische gebieden te tekenen en zijn presidentiële bevoegdheden over te dragen aan Milosevic. Vermoedelijk wil hij daarmee aangeven dat hij geen oppositie wenst te voeren tegen de Servische president, die verantwoordelijk was voor de staatsgreep waarbij Babic in 1991 werd afgezet. Ook speelt waarschijnlijk de vrees van Babic een rol dat Milosevic uiteindelijk toch bereid zou kunnen blijken om de belangen van de Krajina op te offeren aan zijn streven naar opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië".

De regering van de Krajina keert sinds enige tijd de soldij voor haar militairen voor een deel uit in de vorm van voedselpakketten. Reden zou zijn dat de waarde van het geld als gevolg van de inflatie snel daalt. Deze problemen zijn veroorzaakt door de voortdurende oorlog en de internationale sancties tegen "Joegoslavië". Vorig jaar waren er reeds enkele manifestaties van onvrede onder de militairen van de Krajina met hun leefomstandigheden.

Opmerkelijk is overigens dat een Kroatische ambtenaar ten overstaan van leden van de EU-waarnemersmissie heeft gesteld, dat de Kroatische regering vooralsnog ten opzichte van de Krajina een passieve houding aanneemt. Motief hiervoor zou de Kroatische hoop zijn dat verslechterende levensomstandigheden in de Servische

[REDACTED]

gebieden een opstand teweeg zullen brengen die zal leiden tot de installatie van een regering die bereid is tot onderhandelingen met Zagreb over herstel van het Kroatische gezag over de "Servische" gebieden.

Servië/Montenegro

In de "Joegoslavische" propaganda wordt momenteel melding gemaakt van een anti-Servische opstelling van Nederland. Zo is in de pers een bericht verschenen dat journalisten, die op "de Harskamp" worden voorbereid op uitzending naar het oorlogsgebied, bij die gelegenheid worden doordrongen van het feit dat zij alleen van Servische zijde agressie te verwachten hebben. Ook "Joegoslavisch" diplomatiek personeel heeft onlangs formeel gesteld dat de Nederlandse opstelling "zelfs minder genuanceerd is dan de Duitse".

Er zijn aanwijzingen dat de grensovergang tussen Bulgarije en Servië bij Kalotina feitelijk wordt beheerst door een Bulgaarse criminele organisatie. Met name 's nachts zouden tientallen vrachtwagens (vooral geladen met brandstof) de grens overschrijden. De Bulgaarse autoriteiten zeggen hiertegenover machteloos te staan. De betreffende melding kan niet worden bevestigd, maar vast staat dat er inderdaad op enige schaal schendingen plaatsvinden van het embargo tegen "Joegoslavië", waarbij de georganiseerde misdaad een rol speelt. De machteloosheid van de Bulgaarse autoriteiten kan deels verband houden met de economische crisis waarin het land zich bevindt, waardoor de overheidsinstanties over onvoldoende middelen beschikken voor bestrijding van de misdaad. Het is echter ook denkbaar dat de Bulgaarse autoriteiten aarzelen het embargo stipt na te leven uit vrees de (toekomstige) relaties met "Joegoslavië" verder onder druk te zetten. Daarbij speelt ook een rol het feit dat de Bulgaren teleurgesteld zijn over het gebrek aan Westerse (economische) compensaties voor de verliezen die het land als gevolg van de sancties heeft geleden.

Conclusie/voorzicht

Na het mislukken van de vredesbesprekingen in Genève is bekend gemaakt dat "Joegoslavië" en Kroatië een normalisering van hun onderlinge betrekkingen zijn overeengekomen. Deze overeenkomst kan leiden tot een intensivering van de (ook militaire) samenwerking in Bosnië-Herzegovina tegen de Moslims. Er is vooralsnog geen reden om aan te nemen dat deze overeenkomst het Servische streven naar staatkundige vereniging doorkruist. Een gewapend conflict tussen Servië en Kroatië over de toekomst van de UNPA's blijft tot de mogelijkheden behoren.

Ondanks de offensieven in centraal-Bosnië lijken de Moslims met de hen momenteel ten dienste staande middelen niet in staat hun politieke doelstelling, te weten het behoud van Bosnië-Herzegovina als eenheidsstaat, of zelfs maar het bevechten van een territoriaal coherente en economisch levensvatbare staat met een Moslimmeerderheid, te realiseren en het streven van zowel Serviërs als Kroaten naar onderlinge opdeling van de republiek te blokkeren. Daarom zullen de Moslims blijven streven naar vergroting van de buitenlandse (militaire) betrokkenheid bij het conflict, alsmede opheffing van het wapenembargo.

Recente "Joegoslavische" diplomatieke en persverklaringen kunnen de aanzet zijn voor een tegen Nederland gerichte propaganda-campagne, die vermoedelijk verband houdt met de Nederlandse opstelling tijdens de recente NAVO-top.

Onder invloed van het Russische parlement, dat vrijwel unaniem heeft gestemd vóór opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië", is denkbaar dat een versterking van de pro-Servische tendensen in de Russische buitenlandse politiek zal optreden.